

Hvilke muligheter og utfordringer gir SLT-samarbeid til å forebygge radikalisering til høyreekstreme miljøer?

En teoretisk oppgave

**BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)
Politihøgskolen
2020**

Kand.nr: 920 og 921
Antall ord: 8062

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Problemstilling:	3
Begrepsavklaring.....	3
Avgrensning	5
Oppgavens oppbygning.....	6
Metode	6
Metodevalg.....	6
Forforståelse	6
Litteratursøk	7
Kildekritikk	8
Teori.....	9
Ekstremisme og høyre-radikalisering.....	9
Bakenforliggende årsaker og motivasjon.....	10
Tverretatlig gullstandard	11
Drøfting	12
Den tverretatlige verktøykassen	12
Hvem radikaliseres?	13
Samarbeidets møte med skolen	13
Det myke politiarbeidet.....	15
Søken etter spenning	16
Utenforskap og inkludering.....	17
Arbeidsledighet som kilde til frustrasjon	18
Taushetspliktens rolle i samarbeidet	20
Risikoen for å skape avvikere	22
Avslutning	24
Litteraturliste.....	26

Innledning

«Det er bare en måte å bli trygg på: Vi må inngå samliv med fare. Vi må godta at det forferdelige kan skje. Hvis vi forventer null risiko og total beskyttelse, blir vi evig redde. Absolutt trygghet er umulig...» (Fugelli, 2015).

Terrorangrepet 22.07.2011 og angrepet på al-Noor moskeen i Bærum

10.08.2019 satte samfunnets søkelys på høyreekstremisme i Norge. Disse to hendelsene er de eneste terrorangrepene på norsk jord i nyere tid, og er begge utført av nordmenn med en høyreekstrem ideologi. Politiets sikkerhetstjeneste (PST) sin trusselvurdering for 2020 sier at: “De mest alvorlige truslene er terrorangrep utført av enkeltpersoner motivert av høyreekstrem eller ekstrem islamistisk ideologi” (PST, 2020, s. 1). I Politiloven kapittel 1, §1 står politiets ansvar og mål beskrevet. Politiet skal blant annet gjennom forebyggende arbeid være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd (Politiloven, 1995). Politiet har som kjerneoppgave å drive forebyggende arbeid, og samarbeid med andre står sentralt.

I handlingsplanen for radikaliserings og voldelig ekstremisme nevnes det tverretatlige samarbeidet ved politiråd og SLT som viktige forebyggingsstrategier (Justis og beredskapsdepartementet, 2014, s. 13). På Politihøgskolen blir vi utdannet til generalister. En generalist er en person som behersker et bredt og variert utvalg av kunnskap og ferdigheter innenfor et praksisfelt (Birkeland, 2007, s. 37). Derfor er det viktig for oss å kjenne til hvilke muligheter og utfordringer de ulike verktøyene politiet har i rollen som kriminalitetsforebygger, ettersom dette er en stor del av den daglige tjenesten. Alvorlige straffbare handlinger som terror har enorme konsekvenser for samfunnet. Vi ønsker derfor å øke egen forståelse for å kunne bidra på best mulig måte i fremtiden.

Problemstilling:

Hvilke muligheter og utfordringer gir SLT-samarbeid til å forebygge radikaliserings til høyreekstreme miljøer?

Begrepsavklaring

Til grunn for videre lesing av oppgaven, ønsker vi å avklare noen viktige begreper, som vil bli brukt gjennom besvarelsen.

Kriminalitetsforebyggende arbeid betyr «å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer» (Lie, 2015, s. 19). Forebyggingsbegrepet er vidt og vagt. Kriminalitetsforebygging handler om å tilrettelegge for tilhørighet i det lovlidige samfunnet. Den forebyggende innsatsen må derfor bygge opp under følelsen av å tilhøre felleskapet (Lie, 2015, s. 19-21). Det er både faglig og politisk bred enighet om at kriminalitetsforebygging ikke er politiets ansvar alene. Det er derfor vanskelig for politiet å drive forebyggende arbeid når mange av de viktigste virkemidlene ligger utenfor politiets ansvarsområde (Lie, 2015, s. 20-21). Giertsen (1994, s. 305) skriver at det forebyggende begrepet fremstår som uangripelig. Hvis noen argumenterer mot, vil det alltid kunne forsvares. Det er nemlig ikke slik at forebyggende tiltak passer for alle, det vil alltid finnes unntak.

Innenfor feltet man kaller “det ytre høyre” finner vi to avgreninger, **høyreekstremisme og høyreradikalisme**. Høyreekstremisme er for avvikling av demokratiet og universelle menneskerettigheter. Således er voldsbruk et legitimt virkemiddel for å nå disse målene. Høyreradikalisme ønsker å erstatte den styrende eliten i samfunnet da de mener de er korrupte, men ønsker å bevare demokratiet. Høyreradikale er gjerne kritiske til islam og innvandring som sådan (Bjørger, 2018).

Justis og beredskapsdepartementet (2015, s. 7) beskriver begrepet **radikalisering**, eller **radikaliseringsprosessen** som en prosess der en person eller gruppe i økende grad aksepterer bruk av vold som virkemiddel for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål.

Begrepet **ekstremisme** er nært beslektet med radikaliseringsbegrepet som nevnt over, men kan forstås som personer eller organisasjoner som har kommet tilstrekkelig inn i radikaliseringsprosessen. Dermed *er* de villige til å benytte vold eller andre ekstreme metoder som virkemiddel for politisk, religiøst eller ideologisk syn (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015, s. 7). Politiske ideologier som står i motsetning til samfunnets kjerneverdier og prinsipper om demokrati eller universelle menneskerettigheter (Bjørger, 2018, s. 15), er blant det som inngår i begrepets kjerne.

De aller fleste i de høyreekstreme miljøene nøyer seg med ekstreme holdninger, men vi er bekymret for at det i noen tilfeller kan utvikle seg til voldsbruk, og i ytterste konsekvens terrorisme. **Terrorisme** kan sees på som et sett av handlingsstrategier hvor vold og trusler om vold brukes systematisk med hensikt om å skape frykt, få oppmerksomhet om en sak, presse noen til å gi etter for visse krav, samt og å oppnå en virkning også på andre enn det direkte offeret eller målet for voldshandlingen (Bjørger, 2011, s. 13).

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) opprettet i 1989 er en struktur for det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet, som fikk benevnelsen “samordning av lokale kriminalitets og rus forebyggende tiltak” (SLT). SLT skal primært samordne og koordinere tiltak rettet mot ungdom i kommunen (Lie, 2015, s. 224). Dette er med andre ord et tverretatlig og tverrfaglig samarbeid. Med tverretatlig samarbeid mener vi samarbeid på tvers av ulike kommunale og statlige aktører, som for eksempel politi, barnevern og skole. Tverrfaglig samarbeid er at personer med ulik faglig bakgrunn jobber sammen. Tverretatlig og tverrfaglig samarbeid henger ofte sammen (Gundhus, Egge, Strype & Myhrer, 2008, s. 37-38).

Avgrensning

Forebygging av radikaliserings og høyreekstremisme er et stort tema som omfatter veldig mye. Vi har derfor valgt å fokusere på SLT-samarbeidet, og hvilke muligheter og utfordringer dette gir til å forebygge radikaliserings til høyreekstreme miljøer.

Når det kommer til forebygging av islamistisk radikaliserings, vil det nødvendigvis finnes likheter med forebygging av høyre-radikaliserings. Vi har likevel valgt å kun fokusere på høyreekstremisme. I denne oppgaven kommer vi heller ikke til å skrive om forebygging av høyreekstremisme på internett og sosiale medier, da dette er et komplekst felt og en egen oppgave i seg selv. Videre kommer vi ikke til å skrive om PST sin rolle som forebygger. Deres metoder ikke er kjent for allmenheten og vi ikke har et helhetlig bilde av hva det faktisk innebærer.

For å trekke en siste grensdragning for oppgaven, ønsker vi å rette fokuset mot personer som er tidlig i radikaliseringsprosessen, eller på vei inn i den. Vi ønsker ikke å sette en konkret aldersgrense for hvem problemstillingen er rettet mot, men SLT-samarbeidet er primært rettet mot barn og ungdom fra 12-18 år. Likevel åpnes det for arbeid mot yngre voksne, hvilket vi

legger til grunn i besvarelsen vår. Vi vil ikke skrive noe om akutte avvergende tiltak mot terrorangrep, eller hvordan politiet arbeider opp mot personer som har kommet langt inn i radikaliseringsprosessen, og allerede planlegger angrep.

Oppgavens oppbygning

Besvarelsen er delt inn i fem kapitler med henholdsvis innledning, metode, teori, drøfting og avslutning.

Metode

Metodevalg

Metoden er redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke. Den hjelper oss til å samle inn informasjon til å svare på problemstillingen vår (Dalland, 2017, s. 51). Vi har valgt å skrive en teoretisk oppgave, da vi mener det er den beste måten å belyse problemstillingen vår på (Dalland, 2017, s. 51), ved å bruke allerede eksisterende litteratur og teori.

Metoden begrenser innhenting av ny kunnskap, men ettersom det foreligger mye forskning og litteratur om temaet, ønsker vi å anvende det.

Under prosessen fikk vi forståelse for at de høyreekstreme miljøene bærer preg av lukkethet. I så måte vil nødvendigvis politiets strategier og arbeidsmetodikk mot terrorbekjempelse være konfidensielt/gradert, og med lite innsyn fra omverden. Dette kan imidlertid skape utfordringer, da vi ikke får et uttømmende bilde av hvordan etatene arbeider mot feltet. Vi har derfor benyttet oss av det materialet som ligger åpent og tilgjengelig fra eksempelvis PST, med deres handlingsplan (PST, 2014) og trusselvurdering (PST, 2020). Vi legger derfor til grunn at noe av lignende innhold kan stå i fare for å være utdatert, eller ha mangler.

Forforståelse

Under arbeidet med oppgaven, var vi opptatt av å kartlegge vår forforståelse, da den i stor grad kan legge føringer for prosessen. Olsvik (2013, s. 111) skriver at forforståelse er den oppfatningen vi bringer med oss til det materialet vi skal tolke. I denne sammenheng er det viktig å være bevisst hvilken forforståelse vi har, og på hvilken måte denne kan påvirke våre tolkninger og fokus. Gjennom prosessen har vi derfor forsøkt å finne ulike synspunkter på temaet, og i størst mulig grad søkt forskjellige innfallsvinkler.

I rollen som politistudenter har vi i løpet av studieløpet sett hvordan det forebyggende arbeidet er med på å endre liv og redusere kriminalitet. Vi har vokst opp i en tid hvor terror og ekstremisme har fått mye fokus. Høyreekstremisme har de siste årene fått mye oppmerksomhet, og vi har tatt interesse for feltet. Vår forforståelse innen temaet, kan i stor grad ha blitt formet av eksempelvis nyhetsoppslag, debatter, artikler på nett, sosiale medier og diskusjoner vi har tatt del i. Samtidig kan vår forforståelse ha blitt påvirket av opplevelser fra praksisåret eller andre livserfaringer.

Tidlig i prosessen ble vi utfordret på våre foreløpige antagelser av hvilke personer som er knyttet til de høyreekstre miljøene. Vår forforståelse bar preg av at store deler av miljøene var ekstremister med høyt voldspotensial, slik som Anders Behring Breivik, Philip Manshaus og Brenton Tarrant. Gjennom søken etter mer kunnskap om fenomenet, oppdaget vi raskt at det er ytterst få som passer til denne profilen. Dermed fikk vi en ny forståelse av fenomenet, som innledet et ønske om å avdekke hvem miljøene egentlig består av. I så måte var forståelsen vår sirkulær: Det startet med en vag bakgrunnsviten med foreløpige antagelser, hvor læring åpnet for nye tolkninger, som igjen innledet ønsket om å få ny kunnskap og gradvis endret forståelsen (Olsvik, 2013, s. 98). Denne dynamiske prosessen kalles den hermeneutiske spiral (Olsvik, 2013, s. 98), og har vært en sentral del av kunnskapsutviklingen vår gjennom arbeidet med oppgaven.

Litteratursøk

Etter utarbeidelsen av en presis og avgrenset problemstilling, startet selve innhenting av litteratur vi mente ville være relevant for den. Vi søkte i databaser vi hovedsakelig var kjent med fra tidligere, som for eksempel søkemotoren Google, Oria, Google Scholar og Bibsys. I den første fasen brukte vi søkeord som for eksempel “radikalisering”, “høyreekstremisme”, “forebygge”, “SLT”, “SALTO”, “ekstremisme”, “terror” og “etterretning”.

Søk i de overnevnte søkemotorene og databasene ga veldig mange resultater, og vi var nødt til å selektere det som var relevant for vår oppgave. For å avgrense mengden litteratur til en praktisk mengde, så vi tidlig i prosessen at vi var nødt til å definere *inkludjonskriterier* og *ekskludjonskriterier* (Thidemann, 2015, 84), som vi mente ville være relevante for vår problemstilling. Blant annet brukte vi filter-funksjoner på søkemotorene, samt “CTRL+F” for å søke i dokumenter og på nettsider. Til å begynne med ønsket vi å finne litteratur på norsk, for dels å forstå budskapet best mulig, men også forsøke å

finne norske verk som ville være mer relevante for det norske forebyggende arbeidet mot radikaliserings. Dermed ekskluderte vi engelske verk, hvilket kan ha forårsaket at vi ikke fikk kjennskap til relevante og gode kilder. På den andre siden var det mange resultater og tilstrekkelig med norsk forskning og faglitteratur, sett opp mot vår oppgaves omfang.

Kildekritikk

Underveis i oppgaven har vi sett på forskjellige artikler, forskningsrapporter, lære- og fagbøker, offentlige publikasjoner og mye annen litteratur. For å skaffe til veie mest mulig relevant og pålitelig litteratur, har vi gjort søk på forfattere, og sett på innholdets relevans opp mot problemstillingen. Videre har vi forsøkt å finne tidsriktige tekster, for å forsikre oss om at de har mest mulig oppdatert innhold. Dette er viktige momenter vi har vært nødt til å vurdere, for å forsikre oss om at tekstene er relevante, samt ha anerkjent innhold (Dalland, 2017, s 158-165).

I litteratursøket var det spesielt to norske forskere innen fagfeltet som stadig var en del av resultatene. Tore Bjørgo og Ingvild Gjelsvik er blant de forskerne som har skrevet mest om radikaliserings i Norge, og det ble derfor naturlig å anvende noe av det de har skrevet.

Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme – kunnskapsstatus (Bjørgo & Gjelsvik, 2015) er en rapport som belyser store deler av radikaliseringsfeltet. Den tar for seg fenomenkunnskap, norsk forskning på området, samt forskning på forebygging av høyreekstremisme. Dessuten ga den oss oversikt over andre relevante kilder vi kunne undersøke. Rapporten inngår i en type kilde man kaller “fag- og forskningsrapporter”, og er således rangert høyt i det såkalte “kildehierarkiet” (Dalland, 2017, s. 153). Andre eksempler på fag- og forskningsartikler vi har anvendt er *Høyreekstremisme i Norge* (Bjørgo, 2018) og *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme – Hva er kommunens rolle?* (Lid, Winsvold, Søholt, Hansen, Heierstad & Klausen, 2016).

I forkant av Lie (2015) er en bok vi har anvendt som inngår i pensumlisten fra Politihøgskolen. Boken dekker store deler av politiets forebyggende arbeid, samt gir et innblikk i andre aktørers arbeid, hvilket har vært aktuelt for besvarelsen vår.

For å belyse de sosiologiske elementene av besvarelsen har vi anvendt en rekke tekster som inngår i Politihøgskolens pensum innen hovedområdene “Forebyggende oppgaver”, “Sosiologi” og “Kriminologi”. *Oppvekst i Norge* (Fauske & Øia, 2010), *Stempling og*

stigmatisering (Hauge, 2007), og Skardhamar sitt kapittel *Lovbrytere*, i boken *Kriminologi* (Skilbrei, 2017), er blant de tekstene vi har sett på som mest relevante for vår besvarelse.

Vi har også anvendt handlingsplaner og veiledere på statlige og kommunale nivåer. Eksempler er *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme* (Justis og beredskapsdepartementet, 2014) og *Nasjonal veileder for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme* (Justis og beredskapsdepartementet, 2015), samt *Handlingsplan 2018-2021 mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo* (Salto 2018). Disse er således basert på forskning og har derfor høy validitet (Dalland, 2017, s. 40). Slikt materiale gir et innblikk i tiltak og strategier stat og kommune benytter seg av i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings til høyreekstreme miljøer.

Teori

I det følgende kapittel skal vi presentere teori som vil være sentral for den videre drøftingen i oppgaven, samt være med på å gi svar på problemstillingen vår.

Ekstremisme og høyre-radikaliserings

I Norge har vi flere grupperinger som man kan plassere under kategorien høyreekstremisme og høyre-radikale. Et eksempel på en gruppe høyreekstremisme i Norge er Den nordiske motstandsbevegelsen (DNM). For denne grupperingen er den ariske rase viktig, og de kan gjerne legitimere bruk av vold for å nå sine mål. Eksempler på høyre-radikale grupper i Norge er Stopp Islamiserings av Norge (SIAN) og Norge Mot innvandring (NMI). I motsetning til de høyreekstreme gruppene, tar de høyre-radikale gjerne avstand fra bruk av vold. De opererer også oftest innenfor demokratiets rammer og regler (Bjørge, 2018, s. 27-28).

Det har skjedd viktige endringer i disse miljøene de siste årene. Endringene påvirker hvordan politiet og andre aktører kan forebygge rekruttering til voldelige høyreekstremistiske miljøer. En av de største endringene er at høyreekstremisme ikke lenger er et problem knyttet til ungdomsmiljøer (Bjørge, 2018, s. 30). Forebyggende politi har i stor grad hatt sin innsats opp mot ungdom, og SLT-samarbeidet er rettet mot barn og ungdom. Man er derfor nødt til å tenke nytt når problemgruppen er unge voksne og eldre (Bjørge, 2018, s. 30-31).

Bakenforliggende årsaker og motivasjon

For å rette effektive tiltak mot personene som har tilknytning til miljøene, vil det være viktig for de involverte aktørene å identifisere og kjenne til årsakene til hvorfor noen radikaliseres.

Studier av personer som blir radikalisert og rekruttert inn i miljøene, viser at det ikke finnes én enkelt profil for hva som kjennetegner disse (Bjørgero, 2015, s. 218). Således kan årsakene og motivene variere, avhengig av for eksempel motivasjons- og press faktorer.

Motivasjonsfaktorer referer til faktorer som trekker og motiverer personer inn i et miljø (Regjeringen, 2015). Pressfaktorene viser til negative sosiale krefter som gjør det utfordrende i et miljø, og presser vedkommende ut av det (Regjeringen, 2015). Slik som Bjørgero (2015, s. 218) skriver om, har flere forskere gjennom de siste 30 årene identifisert opptil fire persontyper, man mener har forskjellige motivasjons- og pressfaktorer for å slutte seg til miljøene. De deles inn i “de ideologiske aktivistene”, “medløperne”, “de sosialt frustrerte” og “spenningssøkerne”. Dette er imidlertid en typologi det er liten grunn til å tolke som noe annet enn hypotetiske kategorier, men er det som i sosiologien kalles *idealtyper* (Skardhamar, 2017, s. 93).

Eksempler på motivasjonsfaktorer som kan trekke personer inn i de høyreekstreme miljøene kan være politisk eller ideologisk overbevisning, tilhørighet, vennskap og beskyttelse eller spenning og eventyrlyst (Regjeringen, 2015).

Marginalisering, utenforskap, problematisk sosial bakgrunn, arbeidsledighet, og andre sosiale vansker kan være eksempler på pressfaktorer (Regjeringen, 2015). Marginalisering betyr sosial utstøtning, hvor en gruppe eller individer blir ekskludert fra viktige arenaer og virksomheter i samfunnet (Fauske & Øia, 2010, s. 231), som for eksempel familie, skole, fritids- og arbeidsliv (Eldering & Knorth, sitert i Fauske & Øia, 2010, s. 231).

Vi vil komme tilbake til årsaker, motiver og persontypene Bjørgero (2015, s. 218) skriver om, når vi skal drøfte ulike tiltak som kan motvirke og forebygge radikalisering og høyreekstremisme under drøftingskapittelet.

Tverretatlig gullstandard

SLT er en overordnet modell for å skape en felles strategi for samordning mellom politiet, kommunen og andre lokale aktører (Lie, 2015, s. 224). SLT-modellen er rettet mot barn og ungdom fra 12-18 år. Noen kommuner har satt grensen opp til 23 år eller høyere (Lid et al., 2016, s. 100). Forskjellige aktører som barnevernet, skolen og politiet har ulike ressurser som kan benyttes i det forebyggende arbeidet. SLT har som hensikt å koordinere ressursene som er tilgjengelige mest hensiktsmessig. Modellen fikk navnet “gullstandard” og er en tredelt modell med et styringsnivå, arbeidsutvalg og utførende nivå (Gundhus et al., 2008, s. 45).

Styringsnivået i SLT-modellen kan ha en styringsgruppe. I styringsgruppen sitter kommunenes øverste ledelse, eksempelvis ordfører, politimester og andre relevante toppledere. Styringsgruppen har som arbeidsoppgave å etablere de overordnede rammene for det kriminalitetsforebyggende arbeidet i kommunen. På denne måten sikrer man et godt rammeverk for videre innsats (Gundhus et al., 2008, s. 45). I arbeidsutvalget sitter ledere på mellomledernivå. Dette vil kunne være helsesøstre, rektorer og ledere for forebyggende enheter i politiet. Arbeidsutvalget har som oppgave å koordinere det forebyggende arbeidet (Gundhus et al., 2008, s. 46). Det utførende nivå har som oppgave å drive den direkte kriminalitetsforebyggende innsatsen i kommunen. Lærere, politibetjenter og saksbehandlere hos NAV, eller andre aktører i den såkalte førstelinjetjenesten er eksempler. For at dette skal bli gjort riktig er en sentral faktor god kommunikasjon mellom alle ledd (Gundhus et al., 2008, s. 46).

En SLT-koordinator vil være ansvarlig for informasjonsflyten mellom styringsnivået, arbeidsutvalget og det utførende nivå. SLT-koordinatorens oppgave er å ha kontakt med alle nivåene, og samordner den forebyggende innsatsen lokalt i kommunen (Gundhus et al., 2008, s. 46).

I 2014 ga regjeringen ut en felles handlingsplan for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i Norge. I handlingsplanens innledning står det beskrevet viktigheten av et samarbeid på tvers av etatene for å kunne forebygge (Justis og beredskapsdepartementet, 2014, s. 7). Videre trekker handlingsplanen frem SLT- og politiråd-samarbeidet som viktig i det forebyggende arbeidet. Men samarbeidet må fortsatt styrkes og arbeidsoppgaver og ansvar må ytterligere fordeles (Justis og beredskapsdepartementet, 2014, s. 20). Politirådet skal ligge på det øverste nivået i SLT, altså på styringsnivået. Politirådets funksjon er å definere

hovedsatsningsområdene til den kriminalitetsforebyggende innsatsen i kommunen (Gundhus et al., 2008, s. 45).

Arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme har blitt et prioritert satsingsområde for politiet. I den gjeldende handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme har politiet fått nye oppgaver. Et tiltak satt av regjeringen er at politiet skal «forankre ansvar for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i distriktene» (Bjørgero, 2018, s. 237). Som et resultat av dette har det blitt opprettet egne stillinger i politidistriktene som kalles radikaliseringskontakter. Radikaliseringskontaktene har som oppgave å være kontaktpunkt for bekymring om radikaliserings og voldelig ekstremisme, samt gi råd og videreformidle henvendelser til rette instanser (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014, s. 20). Det er imidlertid ulikheter mellom distriktene, om hvordan de organiserer arbeidet. I politidistriktene som har forebyggende avdelinger, er det disse avdelingene som har ansvaret for arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme (Lid et al., 2016, s. 105).

Drøfting

Vi skal i det følgende kapittelet drøfte hvilke muligheter og utfordringer som kan ligge i SLT-samarbeidets forebyggende arbeid mot radikaliserings til høyreekstreme miljøer.

Den tverretatlige verktøykassen

«For vi (politiet) sitter jo ikke med verktøyet, vi har ikke de rette verktøyene i verktøykassa, men det har kommunen ofte, og derfor prøver vi å spille på dem» (Politiansatt/anonymt intervjuobjekt, sitert i Bjørgero, (2018, s. 274).

Godt tverretatlig og tverrfaglig samarbeid er avgjørende i arbeidet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Radikaliserings er en utfordring og trussel som berører mange områder og aktører i samfunnet. Det krever derfor en helhetlig tilnærming (Bjørgero, 2018, s. 272). De ulike etatene og institusjonene sitter med forskjellige mandater, inngangsporter og informasjon på feltet, og det er nødvendig å kunne spille på og supplere hverandres innsats og tiltak.

Vi vil ta for oss ulike muligheter og utfordringer i lys av de bakenforliggende årsakene, samt press- og motivasjonsfaktorene som vi presenterte i teori-delen. Vi kommer blant annet til å støtte oss på tallmateriale fra PST, samt Bjørgero sin kategorisering av persontypene (Bjørgero,

2015, s. 219). Før vi går i gang med drøftingen vil vi for ordens skyld repetere de såkalte persontypene: “De ideologiske aktivistene”, “medløperne”, “de sosialt frustrerte” og “spenningssøkerne”. Vi vil underveis i drøftingen komme tilbake til hva de forskjellige har som drivkraft.

Hvem radikaliseres?

Det kan være hensiktsmessig å skaffe seg et innblikk i bakgrunnen til personene i de høyreekstreme miljøene, for å identifisere årsakene eller motivene til hvorfor folk radikaliseres. Dette kan være med på å gi muligheter for å sette inn tiltak som retter seg mot de kjennetegn eller omstendigheter (Hauge, 2001, s. 135) som fører til radikaleringen. I 2019 ga PST ut en rapport hvor de undersøker hvilken bakgrunn et utvalg av 109 personer de omtaler som høyreekstremister har (PST, 2019, s. 3). Funnene i rapporten maler et bilde av at blant de som radikaliseres til de høyreekstreme miljøene, ligger hovedtyngden på menn med ulike sosiale problemer som arbeidsledighet, kriminelt rulleblad, lav utdanning, og en rekke andre sårbarhetsfaktorer som rusmisbruk, psykiske lidelser og tilpasningsvansker (PST, 2019, s. 3). I tillegg peker blant andre Justis- og beredskapsdepartementet (2015, s. 15) på utenforskap som en av de aller viktigste årsakene, eller pressfaktorene til radikalisering.

Samarbeidets møte med skolen

SLT-modellen er som tidligere nevnt rettet mot barn og ungdom, samt yngre voksne. Denne modellen gir aktørene ulike verktøy til å tidlig kunne forebygge rekruttering til høyreekstreme miljøer blant ungdom. For å identifisere personer som er på vei inn i en radikaliseringsprosess er skolen en viktig arena. Det er bred enighet mellom SLT-koordinatorer og politi om at skolen har “gode radarer” for å fange opp ungdom det er knyttet bekymring til (Lid et al., 2016, s. 197). Informanter som jobbet i utdanningssektoren har pekt på at ungdom i overgangen fra ungdomsskole til videregående skole er spesielt sårbare (Lid et al., 2016, s. 90). Det samme er ungdom som dropper ut av skolen.

Ungdommen som deltok i de høyreekstreme miljøene på 90-tallet og 2000-tallet hadde noen fellestrekk. De kom ofte fra hjem hvor de hadde hatt en problematisk oppvekst, bedrevet kriminalitet og vært arbeidsledige. Flere hadde også psykiske problemer (Bjørgo, 2018, s. 52). PST (2019, s. 8) skriver at hele 46% av utvalget i deres rapport har slitt med en form for tilpasningsproblemer. Med dette menes blant annet mobbing, manglende omsorgspersoner, kriminalitet og barnevern. Disse momenter gjør at de kan falle inn under Bjørgo (2015, s.

219) sin persontype “de sosialt frustrerte”. Det er altså tydelig at dette er faktorer som øker risikoen for radikaliseringsinn i høyreekstreme miljøer, eller såkalte risikofaktorer. Risikofaktorer er en fellesbetegnelse på forhold som øker faren for at personer utvikler problemer (Regjeringen, 2015). Tilsvarende brukes beskyttelsesfaktorer om forhold som reduserer risikoen for å utvikle problemer når risikofaktorene er til stede (Regjeringen, 2015).

Skolens samfunnsoppdrag er etter opplæringsloven, å utvikle elevenes kunnskap og holdninger som gjør dem i stand til å kunne mestre livene sine, samt delta i arbeid og felleskapet i samfunnet (Opplæringslova, 1998, § 1-1). De som jobber i førstelinjen, mener at deres beste mulighet til å forebygge radikaliseringsinn er nettopp det å utføre sin primæroppgave (Lid et al., 2016, s. 14). Lavt utdanningsnivå (PST, 2019, s. 7), tilpasningsvansker på skolen og mangel på følelse av tilhørighet (FN, 2020) er blant faktorene som kan stimuleres gjennom skolens innsats i samarbeidet. Ansatte i denne sektoren har fått økt kompetanse på området radikaliseringsinn. Rutinene og samarbeidet har også blitt bedret. Dette øker muligheten til å forebygge radikaliseringsinn i høyreekstreme miljøer. Økt kompetanse gjør det enklere for lærere, sosialarbeidere og andre aktuelle personer og identifisere personer i faresonen (Lid et al., 2016, s. 16).

Imidlertid vil en utfordring for skolevesenet være de elevene som dropper ut, og ikke fullfører videregående skole. Statistikk viser at *kun* 74,5% av de som startet videregående opplæring i 2012 hadde fullført utdanningen innen 2017 (NOU, 2019:2, s. 98). PST (2019, s. 6) sin rapport poengterer at flertallet i deres utvalg har lav grad av utdanning. Videre peker PST (2019, s. 7) på at det er en sammenheng mellom lav grad av utdanning og holdninger til innvandring. De innvandringskritiske miljøene tiltrekker seg personer med lavere grad av utdanning. Oppfølgingstjenesten i fylkeskommunene har ansvaret for å følge opp elever som dropper ut av skolen. En ansatt i oppfølgingstjenesten forteller at det er vanskelig å oppdage ungdom i risikozonen for radikaliseringsinn, da de kun møter klientene sine 2-3 ganger i året (Lid et al., 2016, s. 204). Bjørge (2018, s. 244) peker på at det generelle arbeidet som gjøres med å forebygge skolefravall er viktig i kampen mot radikaliseringsinn i høyreekstreme miljøer. Skolen er viktig for å øke barn og ungdoms kunnskap om demokratiet, inkludering, radikaliseringsinn og voldsbruk.

Det myke politiarbeidet

PST (2019, s. 10) skriver at 83% av deres utvalg var registret med straffbare forhold i politiets systemer. Høyreekstreme miljøer trekker til seg personer som har begått kriminalitet, særlig i en ung alder. Ungdom som begår kriminalitet, eller står i fare for å gjøre det, gir politiet gode muligheter til å drive forebyggende arbeid. Det “myke politiarbeidet” har vært noe som skiller norsk politi fra utlandet når det kommer til det forebyggende arbeidet. Kommunikasjon, dialog og nærhet til befolkningen er sentralt (Bjørge, 2018, s. 244-245). Spenningsfølelsen kan være en viktig faktor for hvorfor noen velger å begå kriminalitet i ung alder (Fauske & Øia, 2010, s. 235). Denne gruppen ungdom kan også passe inn under Bjørge (2015, s. 219) sin kategori “spenningssøkerne”.

Politiet har flere muligheter for dialog ovenfor personer som er på vei til å bli radikaliserert inn i høyreekstreme miljøer. Bekymringssamtalen er en slik mulighet. Denne ble utviklet på Manglerud politistasjon for å bekjempe et høyreekstremt ungdomsmiljø på Nordstrand i Oslo (Bjørge, 2018, s. 245). Samtalen har til hensikt å kartlegge risiko og beskyttelsesfaktorer hos ungdommen (Bjørge, 2018, s. 245-246). Bekymringssamtalen er hjemlet i politiloven §13 (Politiloven, 1995), og politiet kan kalle inn ungdom som man mistenker har begått en kriminell handling. Bekymringssamtalen gir politiet muligheten til å identifisere de bakenforliggende årsakene hos ungdommen som er i en radikaliseringsprosess. Ved å kartlegge dette kan politiet ta kontakt med andre aktører i SLT-samarbeidet som kan være aktuelle samarbeidspartnere. På denne måten forhindrer man at politiet overtar andre aktørers rolle og ansvar i det tverretatlige samarbeidet (Politidirektoratet, 2011, s. 29).

På en annen side vil en slik tilnærming være utfordrende slik det høyreekstreme miljøet i Norge har utviklet seg. Bekymringssamtalen hadde god effekt mot ungdomsmiljøet på Nordstrand og Vigrid miljøet på 2000-tallet, nettopp fordi det var ungdomsmiljøer. Hos personer som er over 18 år har ikke politiet hjemmel til å pålegge noen å møte til en bekymringssamtale. Dette har vist seg å være en utfordring. Politiet har forsøkt å kalle inn medlemmer av DNM til frivillige bekymringssamtaler. Dette har ikke fungert like godt som det tidligere har gjort. De fleste deltakerne er over 18 år, og ledelsen i bevegelsen har gitt føringer og retningslinjer for hvordan medlemmer skal håndtere kontakt med politiet (Bjørge, 2018, s. 249-250). Det forebyggende apparatet har i stor grad vært tilrettelagt for ungdom. Flertallet av medlemmene i høyreekstreme miljøer er i dag kategorisert som “voksne” eller “yngre voksne” (Bjørge, 2018, s. 243). PST sin rapport om høyreekstreme i Norge forteller

oss at snittalderen hos radikalisererte høyreekstreme har økt fra 22 år på 90-tallet, til 30 år på 2010-tallet (PST, 2019, s. 6). En slik endring kan medføre utfordringer, og kreve endringer i SLT-samarbeidet (Bjørgero, 2018, s. 243). NIBR-rapporten peker på at det forebyggende arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme kan ha fått en slags “slagside” mot ungdom, og dermed ikke fanger opp de voksne i faresonen (Lid et al., 2016, s. 114).

Søken etter spenning

En annen motivasjonsfaktor som kan bidra til å involvere personer i de høyreekstreme miljøene er søken etter spenning, opplevelser og *action*. Bjørgero (2015, s. 219) kaller denne kategorien for “spenningssøkerne” eller “eventyrerne” (Bjørgero & Gjelsvik, 2015, s. 143). Disse menneskene kan være tiltrukket av vold, våpen og uniformer, i kombinasjon med ideologisk overbevisning om at de deltar i et oppdrag, eller en ideologisk kamp, som kan gi dem mening i en ellers meningsløs hverdag (FN, 2020).

Her kan det tenkes at det ligger muligheter til å forebygge den spenningsøkende deltakelsen gjennom å både tilby alternative aktiviteter som stimulerer til spenning, eller på annen måte gi hverdagen til disse menneskene en økt mening. En mulighet til å stimulere spenningsøken er å tilby dem aktiviteter som kan være alternativer til den spenningen de finner i høyreekstreme miljøene, gjennom for eksempel fjellklatring, eller andre former for risikosport (Fauske & Øia, 2010, s. 235).

I SLT-samarbeidet kan det være flere aktuelle aktører som kan bidra med slikt arbeid. Blant annet samarbeider kommunene med ulike aktører i sivilsamfunnet (Lid et al., 2016, s. 153). Idrettslag, hjelpeorganisasjoner, speiderforeninger og friluftorganisasjoner er eksempler på aktører som kan bidra.

En utfordring som bør løftes frem er spørsmålet vedrørende hvem som er ansvarlig for å stille de økonomiske rammene for tiltakene som berører sivilsamfunnet, og i denne sammenheng de frivillige organisasjonene, da disse ofte har stramme budsjett, og er avhengig av at brukerne betaler for medlemskap og utstyr på egenhånd. Mange av de radikalisererte lever under vanskelige sosiale forhold, og trang økonomi er ofte involvert (Plattform, 2020). Kontingenter i idrettslagene, utstyr, transport og organisering koster penger, og således er man avhengig å etablere økonomiske rammer for tiltakene.

Det ligger imidlertid flere muligheter for å møte denne utfordringen. Slike tiltak er ofte et spleiselag, der for eksempel de frivillige legger inn arbeidstimer, mens kommunen støtter økonomisk (Lid et al., 2016, s. 180). Dessuten finnes det tilskuddsordninger hvor blant annet Kulturdepartementet gir årlig ut øremerkede midler for inkludering til blant annet idrettslag i en rekke kommuner over hele landet (Norges idrettsforbund, 2020). Overskuddet fra Norsk Tipping, og Grasrotandelen er også eksempler på ordninger hvor idrettsforeningene får økonomiske rammer for bidrag til inkludering av økonomisk- og sosialt svakerestilte (Brønnøysundregistrene, 2019). Under tiltak 31 i handlingsplanen til SALTO, åpnes det også for både kommunale og statlige tilskudd av midler til kriminalitetsforebyggende tiltak, herunder forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme (Salto, 2018, s. 33).

Utenforskap og inkludering

Tiltakene vi har drøftet som en mulighet til å redusere spenningsøkende radikaliserings, kan i så måte være med på å redusere andre press- og motivasjonsfaktorer. Å involvere sivilsamfunnet kan sees på som gode måter til å inkludere de høyreekstremerne som sådan. Deltakelse i for eksempel fritidsaktiviteter gjennom sivilsamfunnet kan være med på å skape inkludering, og dermed redusere utenforskap som også er en viktig pressfaktor for radikaliserings til høyreekstremisme. Det kan riktignok presiseres at inkluderende tiltak kan innebefatte mange forskjellige fremgangsmåter, men at det vi nevner her kun er én mulighet blant mange.

Fra utvalget i PST sin rapport, har omtrent halvparten en form for tilpasningsvansker som for eksempel omhandler utfordringer som mobbing, ensomhet, lite sosialt nettverk, rotløshet og lavt selvbilde (PST, 2019, s. 8). For noen kan det dreie seg om manglende tilhørighet generelt, hvor man mangler følelsen av å ha tilknytning til et fellesskap, til sentrale verdier og til stedet man bor (Lid, et al. 2016, s. 81). Disse elementene kan gjenkjennes i persontypen Bjørgero (2015, s. 218) omtaler som "medløperen", som er drevet av et ønske om tilhørighet, vennskap og aksept. Regjeringen er tydelig på at forebygging av radikaliserings først og fremst skal skje gjennom inkludering og tilhørighet for alle i samfunnet uansett religiøs eller kulturell bakgrunn (Lie, 2015, s. 238).

Inkludering gir flere aktører som er aktuelle for SLT, mulighet til å bidra i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings til høyreekstremerne miljøer. Blant annet kan det ligge en mulighet her til å spille på de frivillige organisasjonene i sivilsamfunnet, da det viser seg at

deres hovedbidrag i SLT er integrering og inkludering (Lid et al., 2016, s. 176). Inkludering gjennom idrett, fritidsaktiviteter og sosialt fellesskap kan på sin side åpne for at personene finner alternative vennekretser enn de ekstremistiske miljøene (FN, 2020). Dette er en løsning som gir mulighet til å motvirke følelsen av ensomhet, og kan til gjengjeld bidra til å styrke personenes sosiale nettverk, da det er nærliggende å tenke at det kan dannes nye relasjoner i deltakelsen til idrett, friluftsliv eller andre sosiale fellesskap. Det kan også tenkes at kontaktetablering på én arena, som for eksempel gjennom frivillige organisasjoner, kan åpne for nettverksbygging på andre arenaer, da man treffer mennesker med ulike bakgrunn.

På den andre siden kan neppe mulighetene til å forebygge følelsen av utenforskap komme uten potensielle utfordringer. Inkludering gjennom sivilsamfunnet kan være utfordrende, da det paradoksalt nok kan føre til at dem man ønsker å inkludere opplever å bli ytterligere ekskludert, og tiltakene kan bekrefte utenforskapet. Slik kan radikaliseringsprosessen dermed forsterkes (Lie, 2015, s. 238). Vi vil komme tilbake til dette poenget i den avsluttende delen av drøftingen, da vi vil ta for oss mulighetene og utfordringene for tidlig intervensjon.

Mange av de som radikaliseres til høyreekstreme miljøer bærer preg av utenforskap og marginalisering (Heierstad, 2019, s. 119). Dermed kan tiltakene som fokuserer på inkludering møte på utfordringer, da det kan tenkes at det kan være utfordrende i utgangspunktet å inkludere noen som allerede føler seg utenfor eller annerledes. En nærliggende assosiasjon til marginalitet er eksternaliserende problemer og internaliserende problemer (Fauske & Øia, 2010, s. 231). Eksternaliserende problemer vil for eksempel være mistilpasning i skolen, som vi allerede har vært innom. Internaliserende problemer forbindes med problemer som ensomhet, angst og depresjoner (Fauske & Øia, 2010, s. 232). Det kan derfor tenkes at personene som presses over i de høyreekstreme miljøene på grunn av utenforskap, kan møte på utfordringer i andre sosiale settinger, som for eksempel gjennom sosialisering i lokalsamfunnet eller fritidsklubben.

Arbeidsledighet som kilde til frustrasjon

Arbeidsledighet er et element som virker å være gjentakende for en stor del av personene som radikaliseres til de høyreekstreme miljøene. Blant utvalget PST fremlegger i sin rapport, er over halvparten uten arbeid. Dette er menn i alderen 20-66 år, og må således regnes å være i arbeidsfør alder (PST, 2019, s. 7). Sammenlignet med resten av befolkningen i Norge har de høyreekstreme i PST sitt utvalg langt lavere sysselsettingsgrad enn folk flest i samme alder,

på samme tidspunkt, med ca. 2,5% arbeidsledighet (SSB, 2020). En av persontypene Bjørgo (2015, s. 218) kaller “de sosialt frustrerte” motiveres av mange ulike årsaker, men hvor sosiale problemer som lav utdanning, og problemer med å få seg jobb er sentrale. I utgangspunktet er disse menneskene lite ideologisk orientert, men bærer på mye frustrasjon som lett kan kanaliseres mot en fiende (Bjørgo, 2015, s. 219).

For å dempe denne frustrasjonen, kan en mulighet være å hjelpe disse personene ut i arbeidslivet. Sysselsetting gjennom arbeid kan trolig ha flere positive effekter som kan bidra til å redusere press- og motivasjonsfaktorer for radikaliseringsmiljøer. For det første, gir arbeid personene mulighet til å ta del i en av de viktigste arenaene i samfunnet, som Fauske & Øia hevder er arbeidslivet (2010, s. 231). Det kan tenkes å ha flere positive ringvirkninger, hvor man blant annet kan oppleve å ta større del i samfunnet, og redusert marginalisering. Arbeidsplassen kan være en viktig sosial arena (Finansdepartementet, 2018, s. 56), hvor det er nærliggende å tenke at man kan knytte relasjoner og bygge nettverk, som igjen kan føre til følelse av tilhørighet, økt sosial kapital og redusert utenforskap. Således kan inkludering i arbeidslivet være med på å stimulere “medløpernes” (Bjørgo, 2015, s. 218) trang til tilhørighet.

Dessuten kan inntekt og mulighet til selvforsørgelse (Finansdepartementet, 2018, s. 56), føre til å bedre levekårene som er én av dimensjonene som er relevante innen årsakene til marginalisering (Fauske & Øia, 2010, s. 232).

Med utgangspunkt i arbeidsledighet som medvirkende årsak til radikaliseringsmiljøer, har SLT mulighet til å spille på NAV. I NIBR-rapporten (Lid et al., 2016, s. 77), fremkommer det at NAV sitt viktigste bidrag til forebygging av høyreekstremisme igjennom SLT, er å få folk ut i arbeid og hjelpe folk med rådgivning og veiledning innen økonomi.

Det kan imidlertid ligge utfordringer i det å få de høyreekstreme ut i arbeidslivet. Som tidligere påpekt, bærer gruppen i fokus preg av lavt utdanningsnivå og tilpasningsproblemer (PST, 2019, s. 6-8). Dette kan på den ene siden trolig medføre utfordringer rundt personenes attraktivitet i arbeidsmarkedet, da mange har avbrutt skolegang, og deretter har vansker med å kvalifisere seg til et stort antall jobber. På den andre siden har NAV flere virkemidler de kan benytte seg av overfor personer som står i fare for å falle ut av arbeidslivet, eller ønsker å komme i jobb (NAV, 2019). For eksempel kan de tilby disse personene tilrettelagt arbeid,

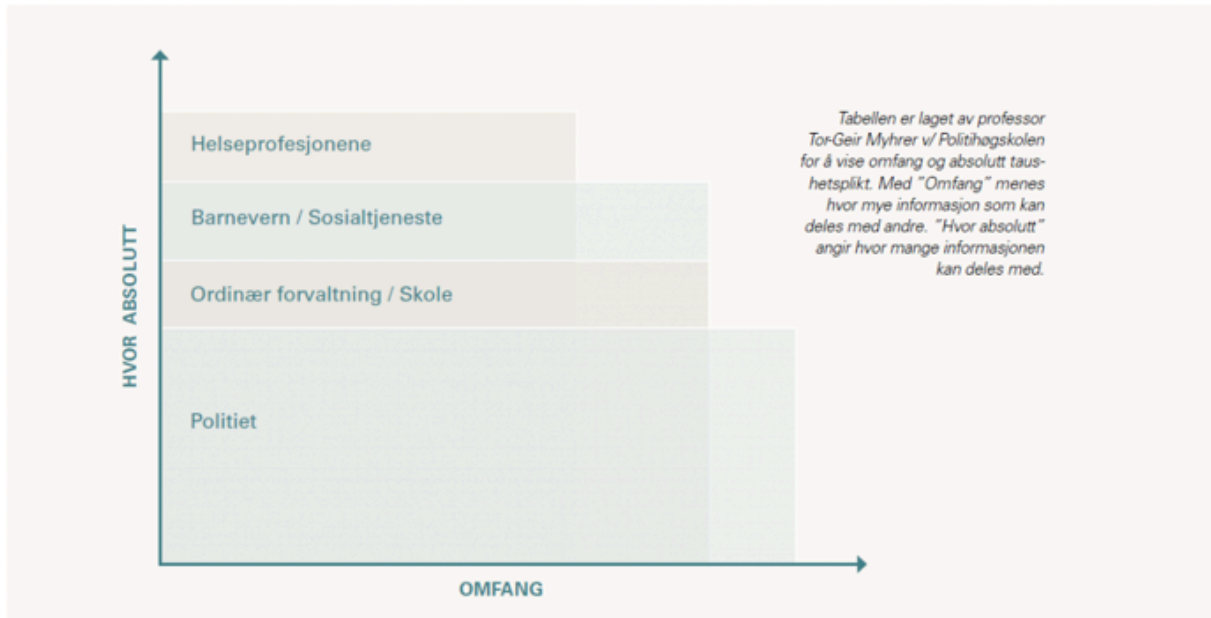
arbeidsutprøving, arbeidsrettet rehabilitering og veiledning til å finne og beholde jobb (NAV, 2019).

Taushetspliktens rolle i samarbeidet

Offentlige etater som politi, helsetjenesten, barnevernet og NAV er i stor grad underlagt taushetsplikt. Taushetsplikt kan beskrives som «en kommunikasjonshindring, og er regler som i utgangspunktet skal hindre at opplysning O som befinner seg hos A, bringes videre til B» (Myhrer, 2014, s. 3). Taushetsplikten skal beskytte informasjon om personlige forhold som for eksempel familie, holdninger og helseopplysninger. Taushetsplikten skal også beskytte informasjon av offentlig interesse, som for eksempel etterforskningsopplysninger (Myhrer, 2014, s. 7). Et sentralt begrep innenfor taushetsplikten er ytringsrett. Ytringsretten gir aktørene muligheten til å dele informasjon uten at taushetsplikten blir et hinder for dette. Ytringsretten er altså ikke en plikt, men en mulighet til å dele informasjon (Myhrer, 2014, s. 13).

Hvor stor ytringsrett de ulike aktørene har baserer seg i stor grad på tre faktorer. For det første ser man på om aktøren driver sine tjenester på brukernes premisser, eller allmenne interesser. For det andre er det sentralt om aktøren har en kontroll- eller bistandsfunksjon. Til slutt vektlegges aktørenes rettslige muligheter for unntak fra taushetsplikten (Myhrer, 2014, s. 13). For eksempel er helsevesenet avhengig av at *klienten* oppsøker helsepersonell og ønsker å få hjelp, for å utøve sitt arbeid. Det vedkommende gir av informasjon er det som styrer hva slags hjelp som blir gitt. Politiet er derimot ikke avhengig av at kriminelle oppsøker dem for å utføre sitt arbeid, da deres rolle er å ivareta samfunnet og offentlige interesser gjennom kontroll og sanksjoner. For å gjennomføre dette kan politi og påtalemyndighet få utlevert informasjon eller benytte seg av ulike tvangsmidler som for eksempel ransaking. Barnevern og sosialtjenesten havner til dels imellom disse ytterpunktene, men trekker nok mer imot helsevesenet i denne konteksten (Myhrer, 2014, s. 13-14).

Tabellen nedenfor illustrerer hvordan politiet har størst yringsrett. Helsetjenesten har den strengeste taushetsplikten, mens skole og barnevern har noen flere unntak. (Sekretariatet for konfliktrådet, 2020).

Illustrasjon: Tor-Geir Myhrer, modell for taushetsplikt i SLT-samarbeidet. Hentet fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/nettpublikasjoner/en-praktisk-handbok-om-slt/>

En utfordring knyttet til yringsretten kan være at de med størst yringsrett, kan oppfatte de andre aktørene som lite villige til å dele informasjon. Manglende mulighet kan altså oppfattes som et manglende ønske om å dele (Myhrer, 2014, s. 14). Lie (2015, s. 108) skriver at det i saker hvor samarbeid mellom politi og barnevern kompliseres, kan partene ha et bilde av hverandre som vanskelige. Politiet ønsker informasjon fra barnevernet, men får ikke det de ønsker. Barnevernsansatte kan da bli oppfattet som "regelryttere", mens politibetjentene kan oppfattes som "slepphendte". For å bedre samarbeidet må derfor politi og barnevern få faglig oppfølging, og inneha kompetansen som er nødvendig for å dele informasjon på rett måte. Mangler man dette, kan man bli lite villig til å dele informasjon (Lie, 2015, s. 107).

Vi har tidligere avsnitt sett at politi og helsevesenet står på hver sin side når det kommer til yringsretten. PST (2019, s. 9) skriver at 33% av deres utvalg sliter med en form for psykisk lidelse, og hele 42% har problemer med en eller annen form for rusmisbruk. Bjørge (2018, s. 268) skriver at taushetsplikten er en utfordring i samarbeidet mellom politi og psykisk helsevern. Politiet har på den ene siden gode muligheter til å dele informasjon. Helsevesenet

har derimot strengere begrensninger. Manglende muligheter til å dele informasjon på dette feltet er problematisk, og i noen saker har dette fått enorme konsekvenser (Myhrer, 2014, s. 5).

I SLT-samarbeidets kamp mot radikaliseringsmiljøer vil det være mulig å omgå taushetsplikten for å lette på samarbeidet. En måte å gjøre dette på vil være å benytte seg av anonymisering (Myhrer, 2014, s. 18-19). Anonymisering vil være å unnlate å dele informasjon som inneholder *individualiserende kjennetegn* (Myhrer, 2014, s. 20). For personer i SLT-samarbeidet som jobber på et planmessig nivå er dette en god løsning. For å legge gode planer og strategier vil det å benytte seg av virkelige saker være fornuftig. Her kan man unngå å gå i detalj, og på den måten omgå taushetsplikten. Videre vil anonymisering kunne benyttes for å drøfte saker med andre etater før man bestemmer seg for å gå videre med tiltak og samarbeid. For barnevernet kan det for eksempel være viktig å vite hva slags tiltak politiet vil iverksette i en sak. Barnevernet kan da anonymere saken, og på denne måten høre hva politiet tenker, før man tar en avgjørelse på om man skal dele informasjon. Det er viktig å understreke at all informasjon som kan avsløre personen her må fjernes. Det holder ikke å aidentifisere vedkommende med kun navn, fødselsnummer og bosted (Myhrer, 2014, s. 20). Hvis det deles informasjon om konkrete enkelthendelser eller enkeltsaker mellom ulike aktører vil derimot anonymisering ikke fungere som løsning (Myhrer, 2014, s. 20).

For det tverretatlige samarbeidet vil taushetsplikten i beste fall kunne være en begrensning for informasjonsdeling. For å kunne unngå at den blir en hindring, er de ulike aktørene nødt til å ha god forståelse av hverandres regelverk. På denne måten vil man kunne få muligheten til å drive bredt og betydningsfullt kriminalitetsforebyggende arbeid (Myhrer, 2014, s. 7).

Risikoen for å skape avvikere

Målsetning med forebyggende innsats er å forhindre negativ utvikling og bidra til positiv endring (Lid et al., 2016, s. 72). Tidlig innsats kan være effektivt for å hindre uønsket atferd, men det er likevel noen fallgruver ved å handle tidlig. Vi skal i det følgende undersøke hvilke muligheter og utfordringer tidlig intervensjon gir SLT til å forebygge radikaliseringsmiljøer.

Det er flere aktører i SLT, som er tett på innbyggerne, og kjenner de lokale forholdene godt (Lid et al., 2016, s. 74). Derfor gir det SLT gode muligheter til å fange opp bekymring for personer som er i faresonen, og rette tidlige tiltak. Dersom SLT-aktørene på et tidlig stadium velger å intervensere overfor en som står i fare for å radikaliseres, kan det åpne for muligheter til å avverge radikaliseringen på et lavt nivå. Dette kan på sin side være en fordel da det er ressursbesparende, og kan redusere behovet for senere tiltak (Justis og beredskapsdepartementet, 2009). Dessuten kan det trekkes en parallell til det Skardhamar (2017, s. 92) skriver om at tidlig lovbrysterdebut kan øke sjansene for det han kaller “lovbruddskarriere”, eller en “kriminell karriere”. Ved å hindre en tidlig debut, eller som i dette tilfellet er å tidlig hindre radikaliseringen til høyreekstreme miljøer, kan det tenkes at det kan redusere sjansene for å bli ytterligere radikalisert, og øke sjansene for å lykkes i et konvensjonelt liv (Skardhamar, 2017, s. 92). Det er nærliggende å tenke at det kan hindre at vedkommende blir ytterligere marginalisert, og havner lenger inn i en avvikende subkultur, herunder de høyreekstreme miljøene.

På den andre siden, bør det reises spørsmål ved hvilken grad SLT sin tidlige intervensjon overfor personer som står til fare for å radikaliseres kan ha motsatt effekt enn ønskelig. En av utfordringene kan være at myndighetenes søkelys overfor enkeltindivider kan resultere i det man kaller stempling og stigmatisering.

Stempling innebærer at man definerer noen som avvikere, ut ifra atferd man mener er avvikende (Hauge, 2007, s. 300-301). Høyreekstreme holdninger og sympatisering med høyreekstreme miljøer sees trolig på som avvikende atferd av samfunnet for øvrig. Slik atferd kan deretter føre til at myndighetene retter bekymring, og eventuelt intervenserer i et tidlig stadium. På denne måten kan de utøvende aktørene være med på å definere personen som avviker, ettersom man ønsker å påvirke eller endre på et avvikende atferdsmønster.

Dersom man kategoriserer en persons handlinger og oppfatninger som avvikende, kan de påfølgende reaksjonene påvirke personens fremtidige atferd (Becker, sitert i Lid et al., 2016). Sagt på en annen måte, kan det tenkes at hvis man stempler en person som høyreekstrem, eller et såkalt avvik, kan intervensjon fra SLT påvirke personens fremtidige atferd. Det er dette man kaller stigmatisering - at personen selv opplever seg som at avvik og går inn i avvikerrollen (Hauge, 2007, s. 300). Således kan tidlig intervensjon overfor en person på vei inn i en radikaliseringsprosess, produsere avvik fremfor å forebygge det.

Østberg (2012, s. 62) beskriver dette som “selvoppfyllende profeti”, hvor man tror at en person er på vei til å bli for eksempel høyreekstrem, retter tiltak mot ham, for at han i sin tur faktisk blir det.

Avslutning

I denne oppgaven har vi drøftet ulike muligheter og utfordringer SLT-samarbeidet kan gi i det forebyggende arbeidet mot radikalisering til høyreekstreme miljøer. Innledningsvis pekte vi på hvorfor radikalisering til høyreekstreme miljøer er på myndighetenes dagsorden, og berører samfunnet for øvrig med flere angrep i den vestlige verden i senere tid. Vi har i besvarelsens teoridel gitt en kort redegjørelse for fenomenkunnskap, og gitt et lite innblikk i de norske høyreekstreme miljøene, samt hvilke mulige årsaker til hvorfor noen rekrutteres og radikaliseres til miljøene. Årsakene til hvorfor noen radikaliseres til de høyreekstreme miljøene er varierende og sammensatte, men har trolig sin hovedvekt i sosiale problemer og marginalisering.

Arbeidet for å forebygge radikalisering til høyreekstreme miljøer kan vise seg å være omfattende og komplisert. Det må tas hensyn til ulike årsaker til hvorfor noen radikaliseres, og forebyggingsstrategiene må utledes med tanke på enkeltindividene og miljøene som sådan. I vår besvarelse har vi valgt å se på hvordan høyreekstremisme kan forebygges gjennom samarbeidsstrukturen, SLT, da det åpner for mulighetene til å spille på flere aktører i samsvar med en helhetlig tilnærming.

Vi har adressert flere muligheter og utfordringer ved det tverretatlige samarbeidet mot høyreekstremisme. Lav utdanning og frafall fra skolen er risikofaktorer for radikalisering til høyreekstreme miljøer. Skolen er gjennom sin primærfunksjon en viktig forebygger, samt “god radar” for å oppdage barn og ungdom i risikozonen. SLT-samarbeidet sine tiltak er tradisjonelt rettet mot barn og ungdom. Politiet har tidligere nyttet godt av bekymrings samtalen som virkemiddel mot høyreekstreme ungdomsmiljøer. Dagens miljø har derimot skapt utfordringer da den “myke” tilnærmingen med frivillige samtaler har vist seg mindre effektiv. Ettersom utenforskap og marginalisering sees på som en av de viktigste årsakene til radikalisering, har vi sett på ulike muligheter til å inkludere dem som kan stå i faresonen for å havne i miljøene. Det har imidlertid vist seg å være flere former for utenforskap som har vært gjeldende årsaker, som for eksempel fra sentrale samfunnsarenaer som arbeidslivet, sosiale felleskap og samfunnet for øvrig. Med dette som bakgrunn har vi

drøftet hvordan de ulike aktørene i SLT kan bidra til inkludering, samt utfordringene knyttet til dette.

Taushetsplikten påvirker også SLT-samarbeidets arbeid. Her ønsker vi å trekke frem utfordringen knyttet til informasjonsdeling mellom helsevesen og politi. PST sin rapport peker på utfordringer knyttet til psykisk helse og rus hos personer i høyreekstremer miljøer.

Faren for stemping og ytterligere marginalisering er en dimensjon ved det forebyggende arbeidet mot radikaliserings til høyreekstremer miljøer som trolig bør vurderes i ethvert SLT-samarbeid. Før man setter inn tiltak, kan det være hensiktsmessig å nøye vurdere ulempene opp mot fordelene, og faren for stigmatisering og stemping bør derfor vektlegges i vurdering av hvilke tiltak man skal iverksette, når de skal iverksettes og eventuelt av hvem.

Avslutningsvis vil vi si at SLT-modellen har mange gode virkemidler for å forebygge radikaliserings til høyreekstremer miljøer. Den brukes aktivt i arbeidet mot radikaliserings, da dette er et satsingsområde for mange kommuner. Som politistudenter har vi gjennom å skrive denne oppgaven fått en dypere forståelse for hvor kompleks generalistens rolle er. Det tverretatlige landskapet er utfordringer å navigere i. Vi mener at vi nå sitter igjen med en økt forståelse for hvordan vi kan benytte oss av mulighetene, samt at vi kjenner til noen av utfordringene.

Litteraturliste

- Birkeland, Å. (2007). Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I T.-G. Myhrer (Red.), *Forskningskonferansen 2007. Polisiær virksomhet: Hva er det – hvem gjør det?* (s. 31-48). (PHS Forskning 2007:7). Hentet fra: <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/175044>
- Bjørger, T. (2015). *Forebygging av kriminalitet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bjørger, T. (2011). *Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet* (PHS forskning 2011:1). Hentet fra: <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/175076>
- Bjørger, T. (2018). *Høyreekstremisme i Norge, Utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier* (PHS Forskning 2018: 4). Hentet fra: <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/2568904>
- Bjørger, T. & Gjelsvik, I., M. (2015). *Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme – kunnskapsstatus* (PHS Forskning 2015:2). Hentet fra: <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/284584>
- Brønnøysundregistrene (2019, 2. januar). Grasrotandelen. Hentet fra: <https://www.brreg.no/lag-og-foreninger/grasrotandelen/>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Fauske, H. & Øia, T. (2010). *Oppvekst i Norge* (2. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag A/S
- Finansdepartementet. (2018). *Muligheter for alle. Fordeling og sosial bærekraft*. (Meld. St. 13 (2018-2019)). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/472d31ff815d4ce7909f5593bf7d79b8/no/pdfs/stm201820190013000dddpdfs.pdf>
- FN. (11. Februar, 2020). Terror og ekstremisme. Hentet fra: <https://www.fn.no/Tema/Konflikt-og-fred/Ekstremisme-og-terrorisme>
- Fugelli, P. (2015, 13. Januar). Fire beroligende midler etter terroren. *Aftenposten*. Hentet fra: <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/vl84/per-fugelli-fire-beroligende-midler-etter-terroren>

- Giertsen, H. (1994). Forebygging av kriminalitet: Altfor bredt og altfor smalt. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap 1994*, 81(3), 1-19. Hentet fra: <https://doi.org/10.7146/ntfk.v81i3.71350>
- Gundhus, H., O. (2007). *Polisiær virksomhet: Hva er det – hvem gjør det? Forskningskonferansen 2007*. (PHS Forskning 2007:7). Hentet fra: <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/175044>
- Gundhus, H., O., Egge, M., Strype, J. & Myhrer, T.-G. (2008). *Modell for forebygging av kriminalitet? Evaluering av Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)*. (PHS Forskning 2008:4) Hentet fra: <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/175054>
- Hauge, R. (2001). *Kriminalitetens årsaker* (2. utg). Oslo: Universitetsforlaget
- Heistad, G. (Red.). (2019). *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme: norske handlemåter i møtet med terror*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Justis- og Beredskapsdepartementet. (2009). *Gode Krefter - Kriminalitetsforebyggende handlingsplan*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/handlingsplan-kriminalitetsforebygging.pdf>
- Justis- og Beredskapsdepartementet. (2014). *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf
- Justis- og Beredskapsdepartementet. (2015). *Nasjonal veileder for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/b702f87f25274ea5a55eee0800cd7860/nasjonal-veileder-for-forebygging-av-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme.pdf>
- KS. (2015). *Fra utenforskap til inkludering. Grunnlagsdokument fram mot Kommunalpolitisk Toppmøte og Landstinget 2016*. Hentet fra: <https://www.ks.no/contentassets/5ce373fd856544b9a4c0783f05756038/grunnlagsnotat-dialog-om-utenforskap-endelig.pdf>

- Lid, S., Winsvold, M., Søholt, S., Hansen, S, J., Heierstad, G. & Klausen, J. E. (2016). *Forebygging av radikaliserering og voldelig ekstremisme – Hva er kommunenes rolle?* (NIBR rapport 2016:2). Hentet fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/07/forebygging-av-voldelig-ekstremisme.pdf>
- Lie, Elisabeth Myhre (2015). *I forkant* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Myhrer, T.-G. (2014). *Vern eller hinder?: Taushetsplikten i det kriminalitetsforebyggende samarbeid mellom etatene*. Oslo: Politihøgskolen. Upublisert.
- NAV. (2019, 12. Desember). *Tiltak for å komme i jobb*. Hentet fra: <https://www.nav.no/no/person/arbeid/oppfolging-og-tiltak-for-a-komme-i-jobb/tiltak-for-a-komme-i-jobb>
- Norges idrettsforbund (u.å.). *Hvordan inkludere?* Hentet 2. april 2020 fra: <https://www.idrettsforbundet.no/tema/inkludering/hvordan-inkludere/>
- NOU 2019:2 (2019). *Fremtidig kompetansebehov II. Utfordringer for kompetansepolitikken*. Departementets sikkerhets- og serviceorganisasjon. Tekniske redaksjon. Oslo. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-2/id2627309/>
- Olsvik, E. H. (2013). *Vitenskapsteori for politiet - Tankemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid* (1. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_1
- Plattform (u.å.). *Risikofaktorer*. Hentet 4. April 2020 fra <https://www.plattform.no/artikler/risikofaktorer-for-radikalisering/>
- Politidirektoratet. (2011). *Veileder for politiets bekymringsamtale. Dialog for ansvar og positiv endring*. Hentet fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/11/veileder-for-politiets-bekymringsamtale.pdf>

- Politiets Sikkerhetstjeneste (2019). *Temarapport: Hvilken bakgrunn har personer i høyreekstreme miljøer i Norge?* Hentet fra: https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst_-hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf
- Politiets Sikkerhetstjeneste. (2020). *Nasjonal Trusselvurdering 2020*. Hentet fra: https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2020/pst_trusselvurdering_2020.pdf
- Politielloven. (1995). Lov om politiet (LOV-1995-08-04-53). Hentet fra: <http://lovdata.no/all/tl-19950804-053-0.html>
- Regjeringen. (2015, 4. april). Risiko- og beskyttelsesfaktorer. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/risiko--og-beskyttelsesfaktorer/id2398414/>
- Regjeringen. (2019, 13. august). Politiets oppgaver i arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/politiet/id663871/>
- Salto. (2018). Handlingsplan 2018-2021 mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo. Hentet fra: www.kriminalitetsforebygging.no/dokumenter/handlingsplan-2018-2021-mot-hatkriminalitet-og-voldelig-ekstremisme-i-oslo/
- Sekretariatet for konfliktrådene (2020). SLT håndbok 2020. Hentet fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/nettpublikasjoner/en-praktisk-handbok-om-slt/>
- Skardhamar, T. (2017). Lovbrytere. I M.-L. Skilbrei (Red.), *Kriminologi* (s. 82-98). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skilbrei, M.-L. (2017). *Kriminologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- SSB (2020, 1. april). Statistikkbanken. Registrerte arbeidsledige (prosent), etter kjønn, statistikkvariabel og måned. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/10593/tableViewLayout1/>
- Thidemann, I., J. (2015). *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter*. Oslo: Universitetsforlaget.